

۱۷۱۸۳۷،

بررسی اللامحه

محدوده‌ی حقوق شهروندان ایرانی در فضای مجازی
با تأکید بر مصادیق نقض آن

مؤلف:

حسین امیری نیا

سرشناسه	:	امیری‌نیا، حسین، ۱۳۶۶ -
عنوان قراردادی	:	ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	:	محدوده‌ی حقوق شهروندان ایرانی در فضای مجازی با تأکید بر مصادیق نقض آن/مؤلف حسین امیری‌نیا.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات راه دکتري، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهري	:	۸۱ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۴۶۵-۵۴۴-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	حقوق مدنی -- ایران
موضوع	:	Iran -- Civil rights
موضوع	:	اینترنت -- قوانین و مقررات
موضوع	:	Internet -- Law and legislation
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۷ ۳م۷/۵۰۰-K. 'H
رده بندی دیویی	:	۳۴۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۲۵۰۶۸

عنوان: محدوده‌ی حقوق شهروندان ایرانی در فضای مجازی با تأکید بر مصادیق نقض آن

مؤلف: حسین امیری‌نیا.

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

ناشر: انتشارات راه دکتري: سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

صفحه آرایي: مهتاب دوستي

طراح جلد: مهتاب دوستي

قیمت: ۱۸۰.۰۰۰ ریال

کلیه حقوق مادی و معنوی برای مؤلف محفوظ می باشد

www.rezomephd.ir

www.sanjesh.ir

فهرست مطالب

۱	مقدمه:
۷	فصل اول:
۷	کلیات و تعاریف
۸	مبحث اول: تعریف لغوی فضای مجازی (سایبری):
۸	مبحث دوم: تعریف لغوی حقوق شهروندی:
۸	گفتار اول: معنای کلمه حقوق در فرهنگ لغات فارسی:
۹	گفتار دوم: دانش سیاسی و بررسی قانون
۹	گفتار سوم: تعریف اصطلاحی:
۹	مبحث سوم: تعریف اصطلاحی فضای مجازی (سایبری):
۱۱	مبحث چهارم: تعریف اصطلاحی حقوق شهروندی در فضایی مجازی (سایبری):
۱۱	گفتار اول: ویژگی های فضایی مجازی (سایبری)
۱۱	گفتار دوم: نظریه های فضای مجازی (سایبری)
۱۵	گفتار سوم: رد یا اثبات واقعی بودن فضای مجازی
۱۷	فصل دوم:
۱۷	ادبیات
۲۰	مبحث اول: در سطح کشور-دولت:
۲۰	مبحث دوم: در سطح شرکت ها:
۲۵	مبحث سوم: نقض حریم خصوصی در فضای مجازی:
۳۰	مبحث چهارم: تاریخچه مقابله قانونی با جرائم فضای مجازی در کشور
۳۲	گفتار اول: قوانین مرتبط با رعایت حریم خصوصی در کشور
۳۲	گفتار دوم: مصادیق نقض حریم خصوصی در فضای مجازی
۳۴	گفتار سوم: مجازاتهای ورود به حریم خصوصی افراد در فضای مجازی:
۳۶	مبحث پنجم: اصل آزادی شهروندان
۳۶	مبحث ششم: حفظ اطلاعات و دادهها
۳۷	مبحث هفتم: امنیت مبادلات مالی
۳۸	مبحث هشتم: حق مولف و انتشار محتوا

۳۸	مبحث نهم: توهین، افترا و استهزا
۳۹	فصل سوم:
۳۹	مزایا و معایب و تهدیدات حقوق شهروندی
۴۰	مبحث اول: مزایا فضایی مجازی
۴۰	گفتار اول: فضایی مجازی پایان محدودیت ها
۴۲	گفتار دوم: تهدیدهای و معایب فضایی مجازی و راهکارهای کاهش آن
۴۴	گفتار سوم: تهدیدهای اجتماعی، فرهنگی و رسانه‌ای
۵۵	گفتار چهارم: تهدیدهای اقتصادی
۵۶	گفتار پنجم: تهدیدهای سیاسی
۶۱	گفتار ششم: تهدیدهای جرمی
۶۲	گفتار هفتم: تهدیدها در حوزه کودک و نوجوان (بازی‌های کامپیوتری)
۶۵	مبحث دوم: تحولات حقوق شهروندی
۶۷	گفتار اول: جرائم و مجازات ها
۶۷	گفتار دوم: دسترسی غیرمجاز
۶۸	گفتار سوم: شنود غیرمجاز
۶۸	گفتار چهارم: جاسوسی رایانه ای
۷۰	فصل چهارم:
۷۰	حریم خصوصی
۷۱	مبحث اول: حریم شخصی (خصوصی)
۷۱	گفتار اول: مقررات حریم شخصی
۷۲	گفتار دوم: حقوق فردی
۷۳	گفتار سوم: امنیت ملی
۷۳	گفتار چهارم: جنگ های شبکه
۷۵	نتیجه گیری

مقدمه:

بی تردید یکی از وظایف اصلی دستگاههای تقنینی و قضایی، حفظ حقوق شهروندی است. حقوق شهروندی مجموعه قوانینی هستند که زمینه های مدنی شدن را در جامعه قوام داده و به موقعیت شهروندی افراد اعتبار می بخشند. حفظ حقوق شهروندی تا حدی مهم بوده که در قانون اساسی نیز به آن اشاره شده است اما امروزه همزمان با گسترش سریع و کاربردی شدن فضای مجازی در زندگی مردم و اهمیت استفاده از آن، مسائل مربوط به حفظ حقوق شهروندی و حقوق فردی در فضای مجازی نیز اهمیت ویژه ای پیدا کرده است. چرا که در حال حاضر به طور فزاینده ای حدود نیمی از مردم کشور ما به نوعی از خدمات فضای مجازی و فناوری مربوطه بهرمند هستند و البته هر روز نیز به جمع استفاده کنندگان از شبکه های مجازی افزوده می شود. اما از آنجا که فضای مجازی، فضایی پر پیچ و خم است و پیوسته خطرات مختلفی کاربران را تهدید میکند، قانونگذاران وجود قانونی برای حفظ حریم کاربران را ضروری دانسته و برحسب اهمیت موضوع، قانون مبارزه با جرایم سایبری را تدوین کردند که طبق آن با متخلفان و مجرمان فضای مجازی برخورد قانونی شود. اما به رغم تمهیداتی که در این خصوص اندیشیده شده است نکته حائز اهمیت، نا آگاهی کاربران از حق و حقوقشان است تا زمانی هم که آنها اطلاعات کافی در این زمینه نداشته باشند همچنان مورد سوء استفاده افراد سودجو و فرصت طلب قرار میگیرند، از این رو لازم و ضروری است که مسئولان مربوطه با تصویب قوانین جامع و دقیق مردم را از حقوق واقعی شان در فضای مجازی آگاه سازند و در صورت بروز هر نوع تخلف و جرم نیز شرایط قانونی برای رسیدگی به پروندهها و احقاق حقوق مردم را فراهم کنند.

اگر بخواهیم محوره های اساسی حقوق شهروندی را تدوین کنیم باید بینیم نظام حقوقی آن کشور چه محورها و مبانی را در این خصوص تقریر میکند. یکی از این محورها اصل آزادی شهروندان و حق دسترسی آنها به اطلاعات است که مردم باید نسبت به قوانین و مقررات

رسانه های مجازی و حق و حقوقی که هنگام در فضای مجازی دارند آگاهی کامل داشته باشند. با رعایت این موضوع به نظر میرسد نداشتن آگاهی مردم در این خصوص باعث میشود آنها خسارتهای زیادی را متحمل شوند.

به نظر میرسد برای حفظ اطلاعات و حریمهای خصوصی کاربران، باید قوانین و مقرراتی در یک چارچوب اساسی تدوین شود تا از این طریق فضای مجازی قانونمند شود. پس با توجه به اینکه حقوق رسانه فضای مجازی قانونی، نوپا است دولت و مجلس شورای اسلامی موظفند تا در این خصوص تدابیری بیندیشند. این در حالی است که مجلس شورای اسلامی با توجه به پتانسیل مرکز پژوهشها باید در این خصوص فعالیت خود را بیشتر کند. قبل از هر اقدامی در کشور باید جهت گیریهای ذهنی و ثانوی های را که هنگام رویارویی با موضوعهای حقوقی و واقعی و عینی صورت میگیرد، تغییر دهیم. زیرا وقتی صحبت از فضای مجازی میشود ناخودآگاه تصورات منفی به ذهن تبادر میشود و نگاه مثبتی هم به موضوع ندارند. بنابراین طبق اصول اساسی اسلامی را اصول - فوق که اصل بر برائت و حسن نیت است، نخست باید این موضوع را نهادینه کنیم که فضای مجازی میتواند پاک و استفاده از آن در راستای خدمت به تعالی انسان باشد. دوم اینکه استفاده در فضای مجازی مثبت و خوب است و در راستای توسعه علم و فناوری و سرعت دستیابی به اطلاعات است. البته در کنار آن ممکن است مضراتی هم داشته باشد.

به عنوان مثال فرض کنید میتوانید با استفاده از یک چاقوی میوه زری میوه میل کنید. اما ممکن است با همان چاقو در صورت رعایت نکردن نکات ایمنی به خود یا دیگران ضربه بزنید. درست استفاده نکردن از فضای مجازی نیز میتواند باعث بروز مشکلاتی برای کاربران شود. از این رو در وهله نخست باید به فضای مجازی اعتماد و آنرا تحت کنترل قرار داده و هدفمندش کنیم. دیگر آنکه باید مراقب خطرات بعدی و احتمالی اش باشیم. اما اگر از همان ابتدا دیدگاهمان این باشد که فضای مجازی خطرناک است هیچگاه نمیتوانیم به آن نکته لازم و

استفاده مفید از فضای مجازی برسیم. اما ناگفته نماند، متخلفانی که با سوءاستفاده از فضای رسانه مبادرت به نقض حریم خصوصی افراد میکنند و برای آنها مشکلاتی بوجود میآورند باید هدایت و راهنمایی شوند و در صورت لزوم با آنها برخورد قانونی مناسب صورت گیرد.

توسعه ی فضای مجازی مانند همه ی پیشرفت های دیگر زندگی بشر با پیامدهای منفی و مثبت همراه بوده است با اینکه در فضای مجازی با هر نگرش و دیدگاه حقوقی نباید فراموش کنیم که فلسفه ی ذاتی خلق فضای مجازی، تبادل اطلاعات است و خواه ناخواه کسی که در این محیط وارد می شود به نوعی عمومیت تن داده است که حتی می توان گفت که فضای مجازی محیطی است همواره حاملی و طرفینی، فشردن هر دکمه و هر بار کلیک کردن مستلزم تعامل با دیگر انسان است. چرا که این محیط صددرصد ساخته و پرداخته ی عامل انسانی است و عمل فردی یا ارتباط با طبیعت یا ماورای طبیعت در محیط سایر معنای ندارد هر عمل مساوی است با دادن یا دریافت اطلاعات با اطراف معلوم و مشخص یا نامعلوم و نامشخص حال این مسئله مطرح و مبهم است که در مورد شهروندان ایرانی در همین فضای (مجازی) تا چه اندازه و بر اساس چه معیارهای قانونی و به حق است؟ و آیا این حق برای شهروندان ایرانی هم شناخته شده و اثبات شده است؟ می دانیم زندگی اجتماعی مستلزم وجود روابط حقوق بین افراد و گروههای مختلف جامعه می باشد و این روابط اجتماعی چه در فضای واقعی و چه در فضای مجازی می بایست تحت نظم و قاعده ای در آید و برای مشخصی برای آن در نظر گرفته شود چه آنکه در صورت عدم وجود نظم و ضوابط در نقض حقوق و حریم، اجحاف و تزویر و ناامنی اجتماعی و سیاسی و اقتصادی بر روابط بین افراد حاکم شده و موجب هرج و مرج و نابسامانی خواهد شد هرچند غافل از آن نیستیم که یکی از بدترین پیامدهای فضای مجازی در جامعه ما به خطر انداختن حریم خصوصی افراد و یکی از بهترین آنها در هر جامعه ای تسهیل و تسریع ارتباطات و تبادل اطلاعات است و این باور غلط همچنان وجود دارد که فقط در فضای واقعی باید حریم و حقوق افراد را محترم شمرد و

فضای مجازی را دور از جامعه و محیط اجتماعی دانسته و به راحتی به خود اجازه ای نقض حریم را می دهند با اینکه فضای مجازی در هیچ نظام حقوقی نه تنها مورد غفلت واقع نشده بلکه در بسیاری از کشورها از زمره ی حقوق اساسی افراد و جزء حقوق اساسی افراد و جزء حقوق بشر قلم داد شده است در کشور ما نیز این حق در موارد متعددی برای شهروندان منعکس شده اما با گسترش شبکه وب این حق با تهدیدات جدی و فرا ملی مواجه شده است که پیامدهای منفی فضای مجازی به اندازه ای اهمیت دارد که احترام به آن امروزه از مرزهای سنتی دین و اخلاق فراتر رفته و در بیشتر کشور های جهان ضمانت های قانونی و محدودیت های پیدا کرده است و در کشور ما نیز حقوق شهروندان در راستای اداره ی بهتر جامعه و ایجاد نظم و توجه به کرامت انسانها به عنوان مخلوقات ارزشمند و حمایت از عدم افشای اطلاعات باید مورد توجه قرار گیرد و حد و حدودی برای آنقایل شد و برای بازدارندگی از این نوع نقض حق تدابیر و حریم مرز و ویزه بیندیشیم.

اهمیت و ضرورت انجام:

با تبیین ویژگی های محیط مجازی و مشخص کردن ابعاد، حدود و حریم حقوق شهروندان ایرانی می توان بهترین اهداف این مجموعه را دانست. بستر جدید برای خلق محیط های عمومی و خصوصی مجازی و بهره برداری مقتضی از آنها به رجه آورد و از طرفی دیگر نیز با شناخت ماهیت این فضا می توان افراد را آگاه به حد و حقوق و رفتار در محافظت از داده ها و اطلاعات شخصی خود دانست و مجاز نبودن به تعرض به حریم خصوصی افراد بدانیم.

مرور ادبیات و سوابق مربوطه:

در این مورد کتابی تحت عنوان حقوق حریم خصوصی در فضای مجازی از دکتر باقر انصاری تألیف شده که هرچند حقوق حریم خصوصی در فضای مجازی از دکتر باقر انصاری

تالیف شده که هرچند با مطالعه و تفحص در مطالب آن نمی توان به مجموعه اینجانب نزدیک شد و فقط شاخصه های حریم خصوصی افراد را مشخص نموده که در این باره متمرکز نیست.

جنبه جدید بودن و نوآوری :

ضمانت اجرای نقض حریم خصوصی افراد در فضای مجازی شدیدتر از فضای واقعی می باشد.

اهداف مشخص

- هدف اصلی این مجموعه «بررسی تضمین حقوق شهروندی در فضای مجازی» می باشد. و از جمله اهداف فرعی این مجموعه می توان به موارد زیر اشاره کرد:
- بررسی امنیت اجتماعی و محدود خرق شهروندی در فضای مجازی
 - بررسی آزادی و محدوده حقوق شهروندی در فضای مجازی

هدف کاربردی:

امروزه توسعه فضای مجازی با پیامدهای منفی برجسته ای همراه است که شهروندان با ورود به فضای مجازی ناخواسته در محیطی وسوسه انگیز و جاذبه فرا می گیرند و مرتکب خطا و بزه می شوند که دغدغه ی بیشتر مراجع دادگستری این تکرار و تکرار می باشد که در موارد زیادی می توانند از آن بهره ببرند.

سوالات:

سوال اصلی:

۱. تشریح حدود حقوق شهروندان ایرانی در فضای مجازی چگونه است؟

سوال فرعی:

۲. ضمانت اجرای نقض حقوق شهروندان ایرانی در فضای مجازی چیست؟

فرضیه ها:

۱. هرچند در فضای مجازی به اقتضای ماهیت آن تبادل اطلاعات و حق آزادی بیان و حریم خصوصی برای شهروندان ایرانی پذیرفته شده است اما به نظر می رسد این حق از لحاظ حقوق دینی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی محدود باشد.
۲. به نظر می رسد مسئولیت ها و مجازاتهای کیفری ناقضان حریم ناظر به وقوع جرم در فضای واقعی در زمره ای از مسائلی است که فضای مجازی کارایی و بازدارندگی کافی را ندارد بلکه باید متناسب با ابعاد وسیع تر، تربیت فردی و اجتماعی ناشی از آن مجازات کیفری و حدود جدی قانونی در خور اندیشیده شود.

روش شناسی:

با توجه به موضوع مجموعه، و از آنجا که مجموعه ما از نوع توصیفی کتابخانه ای می باشد، ابتدا به مرور و مطالعه، کتب و منابع علمی مرتبط با موضوع می پردازیم، و با توجه به متغیرها و مفاهیمی که قصد بررسی آنها را داریم، اطلاعات موجود را جمع آوری می نمایم.

روش ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده ها:

روش تحلیلی توصیفی بر پایه مطالعات کتابخانه ای و استفاده از مقالات